

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657

Гандзюк О.В.

Тернопільський національний економічний університет

**ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ЗВІТНОСТІ
В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

У публікації підлягають розгляду питання щодо формування понять «звітність», «система облікової звітності» з метою теоретичного обґрунтування їх значення. Визначено місце та обґрунтовано значення облікової звітності підприємства в системі економічної інформації з метою формування необхідного обліково-інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: звітність, облікова звітність, економічна інформація, управлінські рішення.

Gandzyk O.

**DETRMINATION OF THE PLACE AND IMPORTANCE OF ACCOUNTING
REPORTING IN TNE ECONOMIC INFORMATION SYSTEM**

In a publication are subject considerations of question in relation to the features of forming of concept «reporting», «accounting reporting» for the purpose of theoretical study of their importance. Defined the place and justification importance accounting enterprise reporting in the system of economic information to form the necessary accounting and information support for decision-making.

Keywords: reporting, accounting reporting, economic information, management decisions.

Гандзюк О.В.

**ОПРЕДЕЛЕНИЕ МЕСТА И ЗНАЧЕНИЯ УЧЕТНОЙ ОТЧЕТНОСТИ
В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ**

В публикации рассматриваются вопросы относительно формирования понятий «отчетность», «система учетной отчетности» с целью теоретического обоснования их значения. Определено место и обосновано значение учетной отчетности в системе экономической информации с целью формирования необходимого учетно-информационного обеспечения для принятия управленческих решений.

Ключевые слова: отчетность, учетная отчетность, экономическая информация, управленческие решения.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Впровадження ринкових механізмів в управління підприємницькою діяльністю вітчизняних суб'єктів господарювання, перш за все, вимагають підтримання високої власної конкурентної позиції. Саме виняткова роль інформаційного забезпечення в процесах управління спричинює підвищену увагу до облікової звітності як основного джерела інформації про фінансовий майновий стан підприємства, а також результати його виробничо-господарської та соціальної діяльності за звітний період. Однак сьогодні результати реформування системи бухгалтерського обліку в Україні ще недостатньо якісні, а показники облікової звітності не повною мірою придатні для прийняття рішень, не відповідають інформаційним потребам користувачів та якісним характеристикам звітної інформації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження теоретичних та практичних аспектів формування та аналізу облікової звітності висвітлено у працях багатьох вітчизняних авторів: Ф.Ф.Бутинця, С.Ф.Голова, Г.М.Давидова, Л.М.Кіндрацької, Л.В.Нападовської, Є.В.Мниха, П.Я.Хомина, В. Г. Швеця та ін. Крім того, проблеми звітності, процедури її складання та аналізу в умовах ринкової економіки досить повно висвітлені в працях вчених країн близького і

далекого зарубіжжя: Є. В. Бріггема, Л. В. Іоніда, Е.Хелфера, Л.С. Соколова, Г.Г. Кірейцева, Р.С. Сейфуліна, К.Ю. Циганкова тощо. Значні досягнення названих вчених стали основою подальшого дослідження проблем та формування висновків і пропозицій щодо удосконалення облікової звітності. Проте окремі моменти щодо ролі облікової звітності у структурі економічної інформації підприємства досі є мало вивченими і мало дослідженими, що спонукає до більш глибокого їх висвітлення у статті.

Цілі статті. Метою даної статті є визначення місця та обґрунтування значення облікової звітності підприємства в системі економічної інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історично потреба формування системи фінансової інформації в її сучасному вигляді склалась наприкінці ХІХ-ХХст., щ було пов'язано з такими чинниками:

- швидкий розвиток технологій, які дали змогу знизити собівартість продукції за рахунок скорочення масштабів виробництва;
- виникнення потреби в інвестуванні капіталу в галузі, які створювали та застосовували такі технології;
- необхідність подання достовірної інформації про фінансові аспекти діяльності компанії для потенційних інвесторів;
- вихід компаній на зовнішні ринки, що в свою чергу вимагало розробки уніфікованих правил формування звітності.

На сьогодні в теорії та практиці існують різні трактування поняття «звітність». Вперше дана категорія згадується в праці французького економіста та державного діяча Ж. Б. Кольбера «Торговельний статут «Ордоннанс»» 1673 р., у якій здійснено опис формування та подання бухгалтерської звітності. У сучасній економічній літературі звітність трактується як – «періодично складені підприємствами, організаціями звіти про їх діяльність, що подаються державним органам» [10, с.365].

Досить обширним і повним визначенням даної категорії можна вважати наступне: звітність – це система взаємозалежних узагальнених підсумкових показників, що характеризує умови і результати діяльності підприємств, організацій та установ, міністерств та відомств, галузей виробництва тощо за певний період (місяць, квартал, півріччя, рік) [8, с.267]. Базою для формування звітності виступає цифрова та аналітична інформація даних бухгалтерського (фінансового), оперативного, управлінського, податкового та статистичного обліку. Найбільш повну інформацію про діяльність суб'єкта господарювання внутрішні та зовнішні користувачі можуть отримати з системи облікової (бухгалтерської) звітності. Обґрунтованою виглядає думка російського вченого К.Ю. Циганкова, щодо проблем бухгалтерської звітності, який відзначає, що «... поки не вдалося створити концепцію бухгалтерської звітності, яка б визначала її складне інформаційне утворення, та ідею, що об'єднувала б в одне ціле усі статті звітності». Він слушно зауважує, що «... замість визначень в літературі наведені лише описи форм звітності, що історично склалися, а також переліки розділів і статей, які до них включені. Не мають загальноприйнятих обґрунтованих визначень і певні об'єкти бухгалтерського обліку – капітал, прибутки, нематеріальні активи, резерви тощо, – інформація про які неодмінно повинна бути відображена у бухгалтерській звітності» [9, с.3].

Головним завданням облікової звітності є пошук резервів стратегічного розвитку і вдосконалення діяльності підприємств. Для задоволення управлінських потреб керівництва підприємства, облікова звітність повинна відповідати наступним вимогам: забезпечення формування своєчасних даних для оперативного управління господарською діяльністю; гарантувати реальність і достовірність даних, що забезпечується документальним обґрунтуванням усіх записів, здійсненням інвентаризації, дотриманням правил оцінки статей балансу, розподілом прибутків і

витрат за відповідними звітними періодами. З точки зору правових аспектів облікова звітність повинна відповідати вимогам нормативних та інструктивних документів.

З позиції забезпечення управлінської діяльності можна виокремити такі основні вимоги, які повинна задовольняти звітність. Перш за все вона має містити дані, необхідні для: оцінки динаміки та перспективи зміни прибутку (доходів) економічного суб'єкта; оцінки ресурсів, які існують в суб'єкта господарювання, змін, що відбуваються в них та з ними, ефективності їх використання; прийняття обґрунтованих управлінських рішень у галузі інвестиційної політики, рішень щодо складу та структури джерел фінансування тощо [1, с.15].

Звітність класифікують за певними ознаками, кількість яких в економічній літературі досить різноманітна. Можна виокремити найбільш характерні ознаки класифікації звітності (рис.1)

Рис. 1. Класифікація звітності

Джерело: складено автором на основі [7-9 та ін].

За змістом і джерелами формування звітність поділяють на фінансову, податкову, статистичну, спеціальну та управлінську звітність. За строками подання звітність поділяється на проміжну (складається за день, декаду, місяць, квартал) і річну (складається за рік). Залежно від місця використання виокремлюють зовнішню та внутрішню звітність. Зовнішня звітність – це звітність, що подається зовнішнім та внутрішнім користувачам за встановленими офіційними формами, внутрішня звітність містить відомості про діяльність структурних підрозділів підприємства за встановленими показниками. Залежно від способу подання звітності її поділяють на електронну, поштову та особисто подану. За ступенем узагальнення інформації звітність класифікують на первинну (індивідуальну), яка відображає діяльність однієї юридичної особи, консолідовану (відображає стан та результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиного суб'єкта господарювання), та зведену (складається на підставі звітів підприємств для узагальнення інформації галуззю, регіоном тощо). За змістом звітних даних виділяють типову та спеціалізовану звітність. Типова звітність складається і подається за однаковими (типовими) для всіх галузей формами, спеціалізована звітність характеризує діяльність конкретної галузі народного господарства (наприклад сільського господарства, транспорту, торгівлі тощо). Залежно від обсягу показників розрізняють повну та спрощену (коротку) звітність. Спрощена (коротка) звітність складається за скороченою кількістю показників за місяць або

квартал, повна звітність формується за всіма показниками, включаючи і ті, що були відображені у спрощеній звітності.

Для структуризації облікової інформації, підприємство формує такі види звітності:

- фінансову звітність (передбачає узагальнення даних бухгалтерського обліку про фінансовий стан підприємства на звітну дату);
- податкову звітність (звітність підприємства по основних податках та обов'язкових платежах до бюджету і позабюджетних фондів);
- статистичну звітність (звітність підприємства в органи державної статистики, показники визнаються як в грошових, так і натуральних одиницях);
- спеціальну звітність (звітність підприємства по розрахунках з державними фондам та використання коштів цих фондів (соціального страхування, Пенсійного фонду, фонду зайнятості тощо);
- управлінську звітність (внутрішня звітність підприємства).

Складові частини облікової звітності мають свої структурні елементи (рис.2)

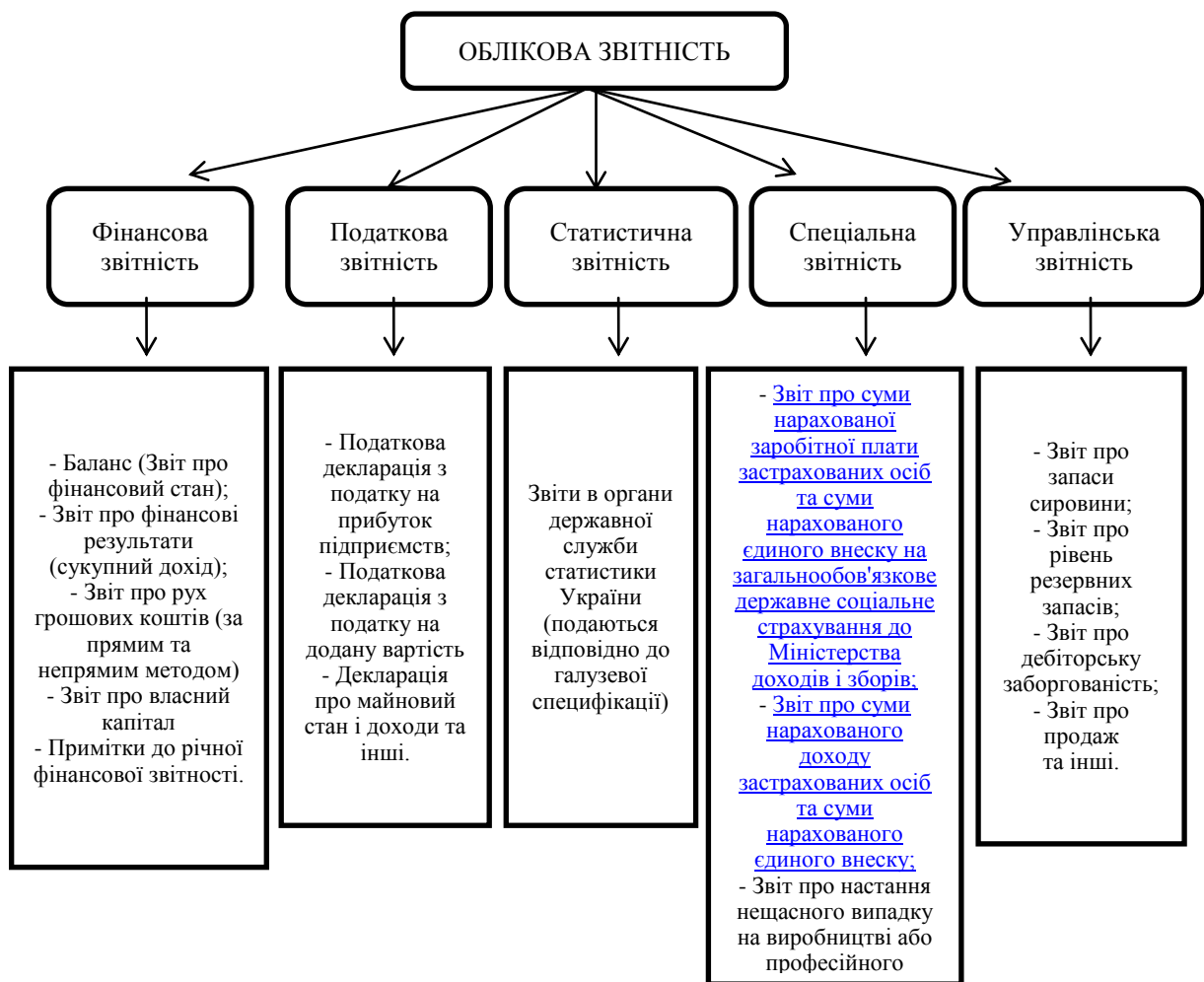

Рис. 2. Структура облікової звітності підприємства
Джерело: складено автором на основі [1 та 7].

Відображені на рисунку елементи облікової звітності впливають на організацію і методику бухгалтерського обліку, а також потребують належного контролю при формуванні їх показників.

В умовах ринку основний продукт системи бухгалтерського обліку – звітність, стає єдиним джерелом інформації про підприємство, на який можуть покладатись

зацікавлені в його діяльності особи, особливо ті з них, які не мають доступу до внутрішніх інформаційних джерел. З цього приводу Л.М. Кіндрацька зазначає: «...важливо наголосити на існуванні значної кількості користувачів з різними інтересами. Це дає підстави розглядати звітну інформацію як своєрідний бухгалтерсько-економічний товар, що виробляється з метою забезпечення попиту на інформацію» [4, с. 176]. Вихідним пунктом у побудові системи бухгалтерського обліку є вимоги всіх осіб, зацікавлених в інформації, яка створюється в рамках цієї системи. У такий спосіб підкреслюється домінанта інформаційної функції обліку, оскільки очевидно, що подібні інтереси не можуть обмежуватись лише реалізацією контрольної функції. [5, с.96].

Вимоги до формування облікової звітності повинні формуватись у відповідності до інтересів ключових користувачів. У діяльності підприємства як первинного осередку будь-якої економічної системи, що виробляє певний вид продукції (товарів, послуг), а отже робить свій внесок у генерування загальних доходів країни, зацікавлені різні групи осіб (користувачі) [7, с.19].

Основним користувачем статистичної, спеціальної та податкової звітності, яка складається підприємством, є органи державної влади, тому вимоги до змісту та форми інформації, яка міститься у даних видах звітності, визначається державою. Користувачі управлінської звітності – це виключно менеджери та власники компанії.

Враховуючи публічний характер фінансової звітності, її основною метою є забезпечення загальних потреб широкого кола користувачів, які покладаються на неї як на основне джерело інформації про стан суб'єкта господарювання та для прийняття економічних рішень. В умовах ринкової економіки держава не є головним користувачем фінансової звітності, а лише є одним із них. Фінансова звітність складається для власників підприємства, також для тих осіб, які тим чи іншим чином можуть вплинути на результати діяльності фірми, у тому числі кредиторів, клієнтів, постачальників та працівників.

Велике значення має звітність для зовнішніх користувачів. Опіраючись на дані фінансової звітності, кредитори приймають рішення щодо фінансування діяльності підприємства та надання йому позик, інвестори - щодо вкладання коштів у підприємство.

Облікова звітність як структурний елемент інформаційного забезпечення управління підприємством займає важливе місце у процесі планування, організації та контролю за діяльністю суб'єкта господарювання. Так, дані облікової звітності, на стадії планування, застосовуються у процесі обґрунтування цілей роботи, формуванні базових та моделюванні планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства. На стадії організації роботи звітність здійснює вплив на процес збору первинних даних про факти господарського життя, методи, способи та процедури їх обробки у системі бухгалтерського обліку. Облікова звітність виступає також і як засіб стимулювання управління підприємством. За допомогою неї здійснюють моніторинг, контроль, оцінку та аналіз досягнутих результатів та при необхідності визначення можливих дій, щодо коригування діяльності підприємства. Зважаючи на фактор необхідності забезпечення інформаційних потреб користувачів такою інформацією, звітний період та процес складання звітності складає один із важливих етапів діяльності усіх підрозділів підприємства [6, с.26].

З метою забезпечення достовірності та реальності показників, відображених в облікових звітах, в практичній діяльності відбувається так званий підготовчий (передзвітний) період, під час якого здійснюється проведення інвентаризації, аналізу кредиторської та дебіторської заборгованості, термінів їх виникнення, можливості погашення, аналізу рівня резервів запасів та інші. Процес складання та подання облікової звітності в Україні регульований і базується на положеннях, які знайшли відображення у ряді нормативно-правових документів (табл.1).

Таблиця 1.

Нормативно-правове регулювання облікової звітності

№ п/п	Вид облікової звітності	Нормативно-правові документи, які регулюють порядок складання
1	Фінансова звітність	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року N 433 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності", НП(С)БО 2 "Консолідована фінансова звітність", П(С)БО 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах", П(С)БО 29 "Фінансова звітність за сегментами".
2	Податкова звітність	Податковий кодекс України (а саме ст.7, ст.16, Глава 2, розділ II «Адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів)», ст.58, ст. 75, ст.120, ст.179, ст.203); Наказ Державної податкової адміністрації «Про подання електронної податкової звітності» від 10.04.2008 N 233.
3	Статистична звітність	Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992р.№2614-ХІІ; Наказ Міністерства статистики України «Про порядок затвердження форм державної статистичної звітності» від 30.04.1993 № 76; «Інструкції зі статистики заробітної плати» видані Державним комітетом статистики від 13.01.2004 №5.
4	Спеціальна звітність	Постанова правління пенсійного фонду України «Про порядок формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», від 08.10.2010 № 22-2.
5	Управлінська звітність	Накази про облікову політику підприємств.

Джерело: складено автором на основі [1 та 7].

Відповідно до Н(П)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» бухгалтерська звітність - звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [3]. Поряд з цим у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» бухгалтерська (облікова) звітність ототожнюється з фінансовою і трактується так: фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [2]. На нашу думку, не слід ототожнювати бухгалтерську та фінансову звітність. Бухгалтерською звітністю є звітність, яка формується тільки обліковими працівниками. До неї потрібно відносити не тільки фінансову, але й податкову і внутрішню (управлінську) звітність. Для зручності користувачів доцільним є виокремлення ще й поняття система облікової звітності. На наш погляд, система облікової звітності – це сукупність взаємопов'язаних даних бухгалтерського, оперативного обліку та статистичного спостереження, відокремлені елементи яких формують фінансову, податкову, статистичну, спеціальну та управлінську (внутрішню) звітність, необхідну для оперативного та ефективного управління підприємством.

Висновки. Отже, на сьогодні облікова звітність як один з елементів інформаційного забезпечення управління підприємством займає важливе місце у процесі планування, організації, контролю за діяльністю суб'єкта господарювання, суттєво підвищується її значення також і як основного джерела інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Облікова звітність стає елементом ринкової інфраструктури, реальним засобом комунікації, за допомогою якого її користувачі можуть формувати стратегію і тактику управління підприємством. Саме на підставі даних облікової звітності можливо здійснити оцінку результатів діяльності та економічного потенціалу суб'єкта господарювання, спрогнозувати майбутні грошові потоки, визначити вектори розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Давидов Г. М. Звітність підприємств: навч. посіб. / Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2011. – 623 с.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. за № 996-XIV, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.ejinred>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
4. Кіндрацька Л.М. Звітність у загальній обліковій системі суб'єктів господарювання: розвиток та вдосконалення/ Л.М. Кіндрацька // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 35. – С. 175–178.
5. Ковалев В.В. Как читать баланс / В.В.Ковалев, В.В.Патров, В.А. Быков. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 672 с.
6. Колос І. В. Звітність як елемент системи управління підприємством/ І. В. Колос // Економіка та держава. – 2006. – №8. – С. 26-31
7. Лень В.С. Звітність підприємств: Підручник // В.С.Лень, В.В. Гливенко – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Центр навч.літ-ри, 2006.-612 с.
8. Мельник В.Г., Богач А.Г. Бухгалтерський облік (Основи): Навчальний посібник. – Тернопіль: Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2011. – 365с.
9. Цыганков К.Ю. Теория и методология бухгалтерского учета капитала: автореф. дис. доктора экон. наук: спец. 08.00.12 – бухгалтерский учет, статистика / К.Ю. Цыганков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/teoriya-i-metodologiya-bukhgalterskogo-ucheta-kapitala>
10. Н. Spiegel, А. Hubbard. The Growth of Economic Thought. - 3 Subedition. - DukeUniversityPressBooks, 1998. – 896 с.

Рецензент д.е.н., професор Задорожний З.-М. В.